УДК: 373.2.015.3:793.3

DOI: [10.35619/iiv.v1i12.289](https://doi.org/10.35619/iiv.v1i12.289)

Щербакова Катерина

кандидат педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної освіти
Маріупольського державного університету,
м.Маріуполь, Україна
ORCID: 0000-0001-7189-9728
e-mail: Vladimirsherbakov@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ЗАХИСНОЇ ФУНКЦІЇ ГРИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті на основі ретроспективного аналізу досліджень з проблеми захисної функції гри та презентації власного досвіду щодо організації і керівництва ігровою діяльністю дітей п'ятирічного віку розкриваються ознаки, які характеризують гру як захисний засіб забезпечення комфортного перебування дитини в соціумі.

Розглядаються особливості гри як самостійної і провідної діяльності дитини, що ґрунтується на емоційному стані й накопиченому досвіді її взаємин з дорослими та однолітками. Гра – діяльність вільна і самостійна, але вона потребує грамотного педагогічного керівництва. Зазначено, що гра завжди пов'язана з ініціативою, вигадкою, творчістю дитини, вона розвиває ці якості, формує здібності, інтереси, його емоційно-вольову сферу в цілому. Тому у контексті нашого дослідження вона розглядається як психолого-педагогічна проблема, як корекційна технологія, яка допомагає реалізувати в освітньому процесі закладу дошкільної освіти принцип індивідуалізації.

Встановлено, що гра вимагає вміння педагогічного керівництва. Зазначається, що через гру діти взаємодіють з об'єктивною реальністю, пізнають культурно-історичну спадщину суспільства, вчать активно діяти і творити. У грі діти з власної ініціативи контактують між собою, будують власні стосунки, відчувають комфорт і задоволення. Якщо ігрова діяльність вільна і невимущена, ігрові відносини виступають у якості добровільного тренінгу, завдяки якому дитина засвоює морально-етичні норми поведінки.

Ключові слова: ігрова діяльність; захисна функція гри; педагогічне керівництво.

Постановка проблеми. Проблема гри як провідної діяльності в розвитку особистості дитини дошкільного віку є однією з актуальних у психолого-педагогічній науці упродовж декількох століть. При цьому науковці по-різному характеризують цю діяльність, визначають місце гри у житті дитини, у розвитку її особистості і в освітньому процесі закладів дошкільної освіти в цілому, експериментальним шляхом вивчають основні функції гри тощо.

Більшість дослідників цієї проблеми вважають, що гра є природною діяльністю дитини. Зупинимося на характеристиці деяких підходів до визначення сутності гри.

Наприклад, німецький філософ, психолог К. Гроос (1861-1946) розглядав гру як інстинктивну діяльність дитини, вбачаючи, перш за все, в ній біологічну

природу, основною значимістю якої є підготовка до майбутньої серйозної діяльності. Порівнюючи ігри дитини і тварини, науковець майже ототожнював їх.

В історії розвитку цієї проблеми були й інші підходи (Г. Спенсер (1820-1908), Ф. Шиллер (1756-1805) та ін., які спирались переважно на «надлишку енергії» в організмі дитини. Вони виходили з того, що у дитини багато енергії, яку вона не може реалізувати в справжній діяльності, відтак, втілює її в різних іграх. При цьому Г. Спенсер чомусь акцентував увагу на інстинктах руйнування та агресії. На його думку, гра надає змогу вичерпати цю негативну енергію, звільнитись від неї.

Значне місце в розвитку теорії гри має психологічний підхід. Приміром, С. Холл (1846-1924), А. Адлер (1870-1937), К. Хорні (1885-1952) та ін. розглядали гру не тільки як вираження інстинктів, але й бажань, прагнень, як засіб вдосконалення особистості дитини для переборювання негативних емоцій.

Отже, як бачимо, і в цій концепції недостатньо уваги приділено позитивним виховним і розвивальним функціям гри.

Метою статті є схарактеризувати функції гри й розкрити значущість її захисної функції в формуванні особистості дитини.

Методи і методика дослідження: ретроспективний аналіз розвитку проблеми гри, її освітньої, виховної, розвивальної й захисної функції, презентація власного розвитку керівництва сюжетно-рольовими іграми дітей п'ятирічного віку й на цій основі формулювання висновків про можливості й результативність захисної функції гри в розвитку особистості дитини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні дослідники гри Л. Артемова, Л. Виготський, Д. Ельконін, Н. Кудикіна, Н. Михайленко, С. Новосьолова, О. Усова та ін. зосереджують увагу на виявленні її можливостей як форми організації життя дітей, як засобу всебічного розвитку дитини, формування її суспільної спрямованості, розвитку самостійності, творчості тощо. Отже, науковці доводять, що гра багатогранна діяльність і виконує різноманітні функції: освітню, розвивальну, виховну й захисну.

Гра як природна діяльність дитини спрямована передусім на пізнання нею навколишнього світу, самостійного активного відображення в грі праці близьких їй людей. Дитина бажає бути схожою на конкретного дорослого (маму, тата, дідуса, лікаря, водія ін.), поведінку й дії цієї людини, які зрозумілі їй, вона прагне відобразити в рольових діях, у грі.

Чим більше дитина бачить, а головне – чим більше вона розуміє («що і для чого»), тим більше вона опробує в грі. Різнманітні ігри дітей дають їм нагоду ознайомитись із якостями і властивостями реальних предметів та життєвих явищ. Завдяки цьому дитина пізнає призначення цих предметів, способи користування ними, відкриває шляхи пізнання світу. Нові знання забезпечують створення дитиною нових ролей, збагачують зміст гри.

Таким чином, гра спрямовує дитину на сприйняття навколишнього світу й розвиває в ній пізнавальну активність, пізнавальний інтерес, розум дитини – це її важлива *освітня* функція і, як доводять науковці А. Бурова, В. Воронова, Б. Нікітін, Л. Соловйова та ін., пов'язана зі змістом ігрової діяльності. Важливу роль у цьому контексті мають сюжетно-рольові, а також дидактичні, сюжетно-дидактичні, розвивальні та навчальні ігри. Головне призначення цих ігор – опанування, закріплення, опрацювання дітьми відповідних знань.

Сучасні науковці Н. Бойченко, Н. Кудикіна, Т. Поніманська та ін. акцентують увагу на *виховній функції* гри. При цьому вони зауважують, що значний вплив має гра на емоції та стосунки дитини з оточуючими людьми, у тому числі з однолітками. Гра готує дитину до переходу на наступний виховний етап, до нових видів діяльності, до систематичного навчання, до нових умов життя в шкільному колективі. Сюжетно-рольову гру науковці називають «школою моралі» (Т.Поніманська). Моральні якості, які формуються в грі, переважно завдяки її змісту, впливають на реальні стосунки між дітьми поза грою. Дії, які дитина виконує в грі (турботлива матуся, любляча донька, добра, уважна подруга, сильний, хоробрий капітан), приймаються нею, стають її особистісними якостями. У грі дитина в дієвій формі пізнає соціальну дійсність, сприймає, наслідує позитивні зразки поведінки, самовиховується.

Інтеграція в освітньому процесі гри та навчання надає значний ефект не лише в аспекті інтелектуального розвитку, але й емоційно-вольового, морально-особистісного. Гра надає дітям задоволення. У цій діяльності дитина вільна, самостійна. Вона реалізує свої бажання, свої інтереси, своє прагнення бути собою.

На переконання Л. Виготського, Д. Ельконіна, у грі дитина досягає більш високих результатів порівняно з іншими видами діяльності. Гра є сферою самодіяльності та самостійності дитини. У грі вона є вільною від обов'язків перед дорослими. У цій діяльності завжди є мета, яку ставить сама дитина (нагодувати ляльку, побудувати корабель тощо). Для цього діти відбирають необхідні предмети, іграшки, домовляються з однолітками партнерами в грі, розподіляють роль, планують і здійснюють дії. Як підтверджують Л. Артемова, Р. Іванкова, Я. Коломінський та інші, гра розвиває взаємини дітей, є засобом їхньої соціалізації. Науковці зазначають, що гра завжди пов'язана з ініціативою, вигадкою, творчістю дитини, вона розвиває ці якості, формує здібності, інтереси, його емоційно-вольову сферу в цілому.

Мотивом, який збуджує дитину до гри, є внутрішня потреба в активній участі в житті дорослих. Виконуючи взятую на себе роль, дитина прагне імітувати (наслідувати) дорослого. При цьому вона частіше виконує символічні дії (начебто), реальні предмети замінює іграшками, або умовно схожими предметами, які є на той момент у дитини. Гра для дитини є тією універсальною формою діяльності, в середині якої за визначенням Д. Ельконіна відбуваються прогресивні зміни в психіці і особистості дитини. У цьому виявляється розвивальна функція гри.

Значний вплив має гра на стосунки дитини з оточуючими людьми, у тому числі з однолітками. Стосунки дітей у грі педагогічна наука розглядає як головний показник якості їхньої соціалізації. Характер взаємин дітей залежить від форми організації ігрової діяльності, від рівня взаємин у ній. Ігри «поряд», індивідуальні і спільні виконують різні функції в розвитку особистості дитини. Педагогічне керівництво найперше спрямовується на створення комфортних умов для кожної дитини. Об'єднання дітей у спільних іграх характеризується за мотивом, змістом, терміном гри, кількістю ролей, ставленням до гри й прийняття нею ролі. Поведінку дитини в грі супроводжують емоції, які можуть бути як позитивними, так і негативними. Вони можуть виникати у самої дитини – внутрішні емоції, а можуть виникати в грі й залежати від настрою. Негативні емоції, як правило, приводять до конфліктної ситуації. У таких випадках – гра згасає.

Переживання, які супроводжують внутрішні конфлікти, можуть виконувати конструктивну, а іноді – деструктивну функцію. У сучасній психолого-педагогічній науці акцентується увага на позитивному потенціалі внутрішніх конфліктів. Позитивні емоції дитини в грі науковці І. Герасимова, І. Дичківська, В. Столін, Т. Титаренко та ін. розглядають як її *захисну* функцію. Тобто, гра виконує терапевтичну функцію, допомагаючи дитині відчувати спокій, комфорт.

Спираючись на ідеї таких сучасних науковців, як А. Осілова, Л. Костіна, Т. Шульга, В. Слот, Х. Спаніярд та ін. виокремлюємо низку ознак, за якими гру відносимо до захисного засобу в розвитку особистості дитини:

- гра створює природні умови для самовираження дитини;

- сюжет гри, ігрові дії та ролі забезпечують умови для задоволення, для розвитку позитивних емоцій дитини;

- у грі дитина вчиться краще розуміти власні емоції та керувати ними;

- у спільних іграх дитина має можливість відстоювати свої інтереси, а іноді поступатись ними на користь партнера по грі;

- спостерігаючи за поведінкою дитини в грі, дорослий (педагог, психолог) може більше дізнатись про особистість дитини, тобто гру можна розглядати як метод дослідження, фактичні дані якого дозволятимуть йому знаходити адекватні шляхи захисту дитини.

Використання гри як захисного засобу науковці називають ігротерапією. *Ігротерапія* є відносно молодого галуззю в сучасній педагогіці й психології, яка орієнтується переважно на теорію психоаналізу З. Фрейда. У сучасній науці є різні тлумачення цього терміна. Так, А. Осілова пропонує таке визначення цієї дефініції: *ігротерапія* – це метод психотерапевтичного впливу на дітей і дорослих із використанням гри. Л. Костіна розглядає *ігротерапію* як спосіб корекції емоційних і поведінкових порушень у дітей. В основу цього способу покладена гра.

Ігротерапія розглядається в науці як медична, психологічна та педагогічна проблема. У контексті нашого дослідження вона розглядається як психолого-педагогічна проблема, віраховуючи її захисну функцію, як корекційна технологія, яка допомагає реалізувати в освітньому процесі закладу дошкільної освіти принцип індивідуалізації.

На початку ХХ століття апелювання науковців у цій галузі науки до гри дитини було певною мірою вимушеним явищем. Зокрема, на думку М. Кляйн, за допомогою аналізу проявів дитини у грі можна усунути або, принаймні, сприятливо вплинути на порушення її психічного розвитку.

Дослідження М. Кляйн, а також ніші спостереження за спільними іграми дітей п'ятого року життя доводять, що спроби прямого впливу на поведінку дитини не завжди є вдалими через специфічні особливості дитячого віку. У цьому випадку допомагає гра.

Можливості використання гри пов'язані з двома її суттєвими характеристиками. По-перше, гра дитини є символічною діяльністю, в якій знаходять вільне вираження обмежені соціальним контролем несвідомі імпульси й інстинктивні прагнення. У ролях, обраних дитиною, в ігрових діях з іграшками криється певний символічний зміст. І дитина має можливість виявляти власні емоції, бути самою собою. Навіть в іграх «сам на сам» діти розмовляють, вони можуть словами і діями зняти напругу, отримати позитивне відчуття.

По-друге, гра є єдиним видом діяльності, де дитина почуває себе вільною від примусу і тиску з боку дорослого й того тривожного середовища, яке в реальному житті пригнічувало її.

Практично, будь-яка ігрова дія дитини має значний емоційний символічний зміст, вона виражає внутрішній конфлікт. Гра у таких випадках надає можливість позбутися цих негараздів.

М. Кляйн з 1919 року в роботі з дітьми дошкільного віку використовувала ігрову техніку як захисний засіб. Вона вважала, що дитяча гра і заснована на ній ігротерапія дозволяють безпосередньо проникнути в дитяче несвідоме (термін «ігрова терапія» був запропонований саме Мелані Кляйн).

Для проведення експериментів М. Кляйн був рекомендований необхідний ігровий матеріал, до складу якого входили прості іграшки: маленькі дерев'яні чоловіки та жінки, машини, візки на колесах, гоїдалки, потяги, літаки, тварини, дерева, кубики, будинки, папір, ножиці, олівці, крейда, фарби, клей, м'ячі, набори куль, пластилін і мотузки. Невеликий розмір таких іграшок та їх значна кількість і різноманітність дозволяє дитині виявити широкий спектр її фантазій і досвіду. У сучасному закладі дошкільної освіти є такі іграшки, й дитина може за їх допомогою відтворити ситуації з власного досвіду. Але результат цих ігор залежить від педагогічного керівництва з боку вихователя.

У спільних іграх вихователя з дитиною її можна пропонувати кілька спеціально підібраних іграшок. При цьому важливим є створення таких ситуацій, програвання яких надає дитині можливість накопичувати позитивний досвід поведінки. В активній ігротерапії педагог чи психолог прагне до зниження рівня тривожності в дітей. І, як доводять наші спостереження, жоден інший метод не може настільки швидко привести до подібних позитивних результатів.

Саме тоді, коли експериментувала М. Кляйн, почала використовувати гру для встановлення контакту з дитиною А. Фрейд, молодша дочка З. Фрейда. У Лондоні вона заснувала британський дитячий центр психоаналізу. Світове визнання вона здобула завдяки власним фундаментальним дослідженням механізмів психологічного захисту тривожності дитини. На переконання авторки є три механізми захисту: регресія, проєкція, ідентифікація. Це стало класикою в психології. Вона розглядала дитячу гру як адаптацію дитини в діяльності, але не обов'язково як несвідомі конфлікти. Для нашого дослідження важливим був її висновок про те, що дорослий має мати першочергово освітній вплив на дитину, а гра є важливим чинником становлення емоційного контакту з дитиною і служить тим засобом, який робить самовираження дитини природним. Отже, гра сама по собі ще не вирішує проблему захисту дитини, тому необхідне педагогічне керівництво нею.

Паралельно з активним, як доводить наукове дослідження, розвивався пасивний тип ігротерапії, коли дорослий не втручається в дитячу гру, а замість цього просто спостерігає за нею. У *пасивній ігротерапії* прийнято вважати, що важливе значення у подоланні емоційних порушень має прийняття способів самовираження дитини. Дитина отримує можливість опрацювати свою тривогу, страхи в ігровій формі та у власному темпі. Для цього необхідні відповідні умови, в яких відбувається цей процес.

Ця проблема реалізується в різних напрямках: реагування, корекція, побудова взаємин, психоаналіз, терапія дитячо-батьківських стосунків, моделювання навколишньої дійсності у самостійних іграх тощо.

Напрям *ігротерапії реагування* виник у 30-ті роки ХХ ст. із появою робіт Д. Левіна, Лендрет Г. та ін., в яких розвивалася ідея структурованої ігротерапії для роботи з дітьми, які пережили якусь травмуючу подію. Автор вважав, що гра займає важливе місце у психотерапевтичній роботі з дітьми, оскільки вона є для дитини природною формою подолання емоційних проблем.

У грі дитина вільна і самостійна, вона знайомиться із середовищем, в якому перебуває і використовує певні ігрові матеріали. Цю особливість дитячої гри педагог (психолог) може використовувати у терапевтичних цілях, може звільнити дитину від болю та напруги. У ході такого підходу педагог (психолог) як терапевт відтворює таку ситуацію, в якій спеціально відібрані іграшки допомагають дитині відновити той досвід, що викликав у неї реакцію тривоги. За допомогою гри дитина під керівництвом фахівця може позбавитись цього відчуття.

Д. Левін довів, що у процесі розігрування сюжету, пов'язаного з колишнім досвідом дитини, вона наче знову переживає ті афекти, і у такий спосіб її почуття трансформуються з пасивної ролі потерпілою в активну роль діяча. Гра допомагає дитині знайти новий спосіб розв'язання цієї ситуації більш позитивно. Природно, у цій ситуації дитини має бути активною, але без допомоги дорослого їй самостійно впоратись із цією проблемою складно.

Науковці в ігровому осередку виділяють такі три форми ігрової активності:
звільнення агресивної поведінки: дитина жбурляє предмети, підриває повітряні кулі або проявляє форми інфантильної поведінки;

звільнення почуттів стандартизованих ситуацій: стимулює почуття ревності до братика чи сестрички, прикладаючи ляльку до грудей матері;

звільнення почуттів шляхом відтворення у грі специфічного стресового досвіду з життя дитини.

У кожному із цих випадків дитина накопичує позитивний досвід, позбавляючись негативного.

З появою на початку 1930-х років минулого століття досліджень Д. Гафта (1933) і Ф. Аллена (1934), у яких гра розглядається як терапія відносин, у психологічній науці з'явився новий напрямок *ігротерапія побудови відносин*.

В *ігровій терапії відносин* основна увага приділяється позитивному впливу емоційних стосунків між дорослим і дитиною або партнерських взаємин між однолітками. Наш досвід засвідчив, що в таких ситуаціях важливими є довірливі взаємини вихователя з дитиною.

Дитині надається право вибору – грати чи не грати, самій обирати спосіб здійснення власної діяльності. Головна мета такого спілкування полягає в тому, щоб допомогти їй зміцнити своє «Я», відчутти власну цінність. При цьому вихователь спирається на те, що дитина як особистість унікальна, самоцінна і володіє внутрішніми джерелами саморозвитку. Вихователь має створювати позитивні організаційні умови, в яких дитина буде накопичувати досвід.

Основний механізм досягнень корекційних цілей у процесі спілкування з дитиною засобом ігротерапії - це встановлення адекватних відносин, зв'язків між суб'єктами цього процесу. За їх допомогою дорослий демонструє незмінне, повне прийняття дитини, її установок і цінностей і виражає постійну та ширшу віру в дитину, в її здібності, в її потенційні можливості.

Діти, які потребують використання захисної функції гри, як правило, це неорганізовані, агресивні, недостатньо соціалізовані. Вони часто конфліктують з однолітками.

Такі діти створюють коло специфічних проблем, які необхідно коригувати. Нерідко в таких дітей знижена самооцінка; проявляється невпевненість у можливості власного особистісного зростання. На цій основі розвивається тривожність і ворожість дитини до оточуючих.

Організуючи спільні ігри з такою дитиною, вихователь не прагне змінити її, а прагне їй повірити в себе і в щирість позитивного ставлення до себе з боку вихователя.

Завдяки допомозі дорослого діти прагнуть до позитивних змін, але не в змозі долати перешкоди у власному житті. Як доведено в наукових дослідженнях, гра є найбільш комфортним середовищем для самовираження дітей. Саме в цій діяльності діти накопичують позитивний життєвий досвід і проявляють його за власним бажанням. Наші дані свідчать про те, що цей процес має спиратись на індивідуальний підхід, тому що в кожній дитині різні причини прояву такої поведінки. Варто пам'ятати, що особистісне зростання дитини, зміни в її поведінці не можна прискорити. Цей процес є тривалим і це необхідно враховувати й проявляти терпіння.

У групі п'ятого року життя дітей, які потребують упровадження в освітній процес захисної функції гри, небагато – одна, іноді дві-три дитини. Тому вихователь у спільній грі завжди зможе забезпечити спокій і емоційний комфорт дитині. Але при цьому слід пам'ятати ось що:

спільні з вихователем ігри, які будуть пропонуватись дитині, мають відповідати їх інтересам;

сюжети ігор являтимуть відповідну динаміку;

дитина у грі має виконувати головну роль, а вихователь другорядну;

наприкінці гри вихователь має оцінити поведінку дитини: з тобою було цікаво, ти був справжнім старшим братом та ін.

плануючи ігри з дитиною вихователь передбачає забезпечення розвивальної діяльності;

важливим є відбір засобів та обладнання для гри.

Психологічний комфорт сприяє переживанню задоволення, яке створює нові умови для успішної адаптації дитини в освітнє середовище. Виховне оцінювання поведінки дитини має бути щирим і об'єктивним. Вихователь може запропонувати дитині самій придумати, в яку гру вони будуть гратися завтра.

У нашому дослідженні перевага відводилась активній ігротерапії. Цілеспрямована діяльність педагога дозволить прогнозувати час і якість змін у дитини, більш структуровано та планомірно реалізовувати, контролювати їх, а також працювати з дитиною більш інтенсивно та результативно. Використання захисної функції гри для корекції особистісної сфери у дітей стає можливим за умови чіткого відстеження особистісних новоутворень і так званих зрушень у розвитку особистості дитини. Уміння вчасно реагувати на ці позитивні зміни дозволяє гнучко використовувати ігрові ситуації та підвищувати ефективність процесу в цілому. Граючись з вихователем дитина, яка комплексує, не бере участі в спільних іграх з однолітками, вона переступає поріг сором'язливості та страху, починає почувати себе більш упевненою, проявляє активність і самостійність. Часто елементи ігротерапії зливаються з розвиваючими іграми, наприклад, з іграми з будівельним матеріалом, і так само надають дитині можливість досягати більш високої самооцінки. Тож, нами використовувались ігри, розроблені Б. Нікітіним.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, гра – це особливий вид активності дитини, що дозволяє їй у безпечній ситуації накопичувати власний емоційний і соціальний досвід, отримувати знання та вдосконалювати наявні вміння і навички. Гра для дітей - це спосіб навчитися тому, чому їх ніхто не може навчити. Діти не завжди готові усвідомити і розповісти про свої проблеми, а у грі зі ширим дорослим вони отримують можливість висловити та вирішити власні проблеми, емоційні переживання і труднощі. Тому дуже важливо саме у дошкільному віці розпочати попередження виникнення порушень особистості дитини.

Отже, використання захисної функції гри дозволяє м'яко і обережно провести діагностику емоційного і психічного стану малюка, виявити причину проблеми, яка виникла, скоригувати її, надати дитині можливі шляхи її подолання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Выготский, Л. (2016). Вопросы детской психологии. Москва: Владос. 224 с.
- Эльконин, Д. (1999). *Психология игры*. 2-е изд. Москва: ВЛАДОС. 360 с.
- Бойченко, Н.(2008). *Сюжетно-рольові ігри дошкільнят*. Київ: Радянська школа. 85 с.
- Кудикіна, Н. (2006). Психологія та педагогіка гри. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. № 5-6. С. 32-49.
- Бурова, А. (2013). *Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку*. 2-е вид. Тернопіль: Мандрівець. 296 с.
- Соловійова, Л. (2015). Вивчаємо довільну поведінку дітей дошкільного віку. *Практичний психолог: Дитячий садок*. № 9. С. 12–21.
- Дичківська, І. (2004). *Інноваційні педагогічні технології*. Київ: Академвидав. 450 с.
- Лэндрет, Г. (1998). *Игровая терапия, искусство отношений*. Москва: Институт практической психологии. 368 с.

REFERENCES

- Vygotskiy, L. (2016). Voprosy detskoy psikhologii. *Child psychology issues*. Moskva: Vlados. 224 s. [in Russian]
- Elkonin, D. (1999). *Psikhologiya igr*y [Psychology of game]. 2-e izd. Moskva: VLADOS. 360 s. [in Russian]
- Boichenko, N.(2008). *Siuzhetno-rolovi ihry doshkilniat* [Role-playing games for preschoolers]. Kyiv: Radianska shkola. 85 s. [in Ukrainian]
- Kudykina, N. (2006). Psykholohiia ta pedahohika hry [Psychology and pedagogy of the game]. *Vidkryti urok: rozrobky, tekhnolohii, dosvid*. No 5-6. S. 32-49. [in Ukrainian]
- Burova, A. (2013). *Orhanizatsiia ihrovoi diialnosti ditei doshkilnoho viku* [Organization of play activities for preschool children]. 2-e vyd. Ternopil: Mandrivets. 296 s. [in Ukrainian]
- Soloviova, L. (2015). Vyvchaiemo dovilnu povedinku ditei doshkilnoho viku [Studying the arbitrary behavior of preschool children]. *Praktychnyi psykholoh: Dytiachy sadok*. No 9. S. 12–21. [in Ukrainian]
- Dychkivska, I. (2004). *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii* [Innovative pedagogical technologies]. Kyiv: Akademvydav. 450 s. [in Ukrainian]

Lendret, G. (1998). *Igrovaya terapiya, iskusstvo otnosheniy [Game therapy, the art of relationships]*. Moskva: Institut prakticheskoy psikhologii. 368 s. [in Russian]

THE USE OF THE PROTECTIVE FUNCTION OF THE GAME IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

Kateryna Shcherbakova

Candidate of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Preschool Education,
Mariupol State University,
Mariupol, Ukraine

ORCID: 0000-0001-7189-9728

e-mail: Vladimirsherbakov@ukr.net

Abstract. The article deals with the use of the protective function of the game in the educational process of preschool education institutions. Presentation of own experience of teaching work on the organization and management of play activities of five-year-old children was carried out; the characteristics with the help of which the game can be attributed to a protective means of ensuring a comfortable stay of the child in society were revealed.

The peculiarities of play as an independent and leading activity of a child, which, first of all, is based on the emotional state and the accumulated experience of its relations with adults and peers, are considered. It was found that the game requires skillful pedagogical guidance. Game plays an important place in the life of a preschool child, because it leads to his independent activity. It is noted that through play children interact with objective reality, learn the cultural and historical heritage of society, learn to actively act and create. In the game, children on their own initiative contact with each other, build their own relationships, feel comfort and satisfaction. If the game activity is free and unforced, the game relationships act as a voluntary training, through which the child learns the moral and ethical norms of behavior.

Children who need a protective function of the play are often disorganized, aggressive, insufficiently socialized. They often conflict with peers. Such children have specific problems in communication that need to be corrected. When organizing joint games with such a child, the educator seeks to help him believe in himself, in the sincerity of a positive attitude towards him, first of the educator, and later of his peers. The game is the most comfortable environment for self-expression and self-affirmation of the child. In this activity, children gain positive life experiences.

Key words: game activity; protective function of the game; pedagogical management.

Стаття надійшла до редакції 25. 09. 2020 р.